

THAO TÁC LẬP LUẬN BÁC BỎ

A – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

- Hiểu được mục đích, yêu cầu và cách bác bỏ.
- Biết cách bác bỏ được một ý kiến, quan niệm sai lầm.

B – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I – NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Bác bỏ là một thao tác lập luận quan trọng giúp cho bài nghị luận thêm sâu sắc và giàu tính thuyết phục. Thao tác này không chỉ hữu ích cho việc viết bài nghị luận mà còn rất cần thiết trong cuộc sống. Người có ý thức và biết cách bác bỏ những ý kiến, lời nói sai trái hoặc thiếu chính xác là người có nhận thức đúng đắn, tư duy sắc sảo. Do đó, dạy bài này, GV không chỉ giúp HS hiểu yêu cầu, cách thức bác bỏ trong khi làm văn nghị luận mà còn nâng cao ý thức vận dụng thao tác này trong giao tiếp, ứng xử.

2. Trọng tâm bài học

Cách thức lập luận bác bỏ.

II – PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phương pháp dạy học

HS đã được học một số văn bản có thao tác lập luận bác bỏ, như : bài *Ôn dịch, thuốc lá* (Ngữ văn 8, tập một), bài *Chuyện chức phán sự đền Tản Viên, Tào Tháo uống rượu luận anh hùng* (Ngữ văn 10, tập hai),... Đây là những tư liệu rất quan trọng hỗ trợ cho việc giảng dạy bài này. Phương pháp cơ bản dạy bài này là phối hợp diễn dịch và quy nạp, truyền thụ kiến thức và rèn luyện kỹ năng.

2. Tiến trình tổ chức dạy học

(1) Mục đích, yêu cầu của thao tác lập luận bác bỏ

Hướng dẫn HS đọc SGK, sau đó nêu câu hỏi để HS trả lời :

a) Thế nào là bác bỏ ? Ngoài cuộc sống cũng như trong bài nghị luận, ta dùng thao tác bác bỏ nhằm mục đích gì ?

b) Để bác bỏ thành công, ta cần nắm vững những yêu cầu nào ? GV sơ kết : nhấn mạnh khái niệm, mục đích, yêu cầu, đồng thời có thể nói thêm ý nghĩa, tác dụng của thao tác lập luận bác bỏ trong làm văn nói riêng, ngoài cuộc sống nói chung.

(2) Cách bác bỏ

– Hướng dẫn HS trả lời các câu hỏi trong SGK.

a) Ông Đinh Gia Trinh (đoạn trích *a*) bác bỏ cách lập luận thiếu tính khoa học, suy diễn chủ quan của ông Nguyễn Bách Khoa. Tác giả chỉ ra sự suy diễn vô căn cứ của ông Nguyễn Bách Khoa khi giảng giải, phân tích lời nói và những câu thơ của Nguyễn Du. Nét đặc sắc trong nghệ thuật bác bỏ ở đoạn này biểu hiện ở cách diễn đạt (phối hợp câu tường thuật, câu cảm thán, câu hỏi tu từ,...), ở cách so sánh với những thi sĩ nước ngoài từng có trí tưởng tượng kì dị, tương tự trí tưởng tượng của Nguyễn Du. Nhờ đó, ông Đinh Gia Trinh đã bác bỏ thành công, đầy sức thuyết phục ý kiến của ông Nguyễn Bách Khoa cho rằng “*Nguyễn Du là một con bệnh thần kinh*”.

b) Tác giả Nguyễn An Ninh (đoạn trích *b*) bác bỏ luận cứ lệch lạc là : “*Nhiều đồng bào chúng ta, để biện minh việc từ bỏ tiếng mẹ đẻ, đã than phiền rằng tiếng nước mình nghèo nàn*.”. Thái độ từ bỏ tiếng mẹ đẻ (tiếng Việt) bắt nguồn từ nhiều căn cứ. Trong đó, việc than phiền tiếng nước mình nghèo chỉ là một căn cứ. Tác giả vừa trực tiếp phê phán rằng “*Lời trách cứ này không có cơ sở nào cả*.”, vừa phân tích bằng lí lẽ và dẫn chứng, rồi truy tìm nguyên nhân của luận cứ sai lệch là “*Phải quy lỗi cho sự nghèo nàn của ngôn ngữ hay sự bất tài của con người ?*” để bác bỏ.

c) Ông Nguyễn Khắc Viện (đoạn trích *c*) nêu luận điểm không đúng đắn của người khác : “*Tôi hút, tôi bị bệnh, mặc tôi !*” rồi bác bỏ luận điểm đó bằng cách nêu lên những dẫn chứng cụ thể và phân tích rõ tác hại ghê gớm của việc hút thuốc lá.

– Nêu câu hỏi để HS thảo luận, rút ra cách thức bác bỏ.

– Cho HS đọc phần *Ghi nhớ* của SGK để củng cố, khắc sâu kiến thức, kĩ năng về thao tác bác bỏ.

III – KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Kiểm tra, đánh giá

GV kiểm tra, đánh giá tri thức và kĩ năng của HS trong quá trình luyện tập.

2. Gợi ý giải bài tập

Bài tập 1

a) Nguyễn Dữ bác bỏ một ý nghĩ sai lệch (*Cứng quá thì gãy, từ đó mà đối cứng ra mềm*), Nguyễn Đình Thi bác bỏ một quan điểm sai lầm (*thơ là những lời đẹp*).

b) Cách bác bỏ và giọng văn

– Nguyễn Dữ dùng lí lẽ và dẫn chứng để trực tiếp bác bỏ với giọng văn dứt khoát, chắc nịch.

– Nguyễn Đình Thi dùng dẫn chứng để bác bỏ luận điểm với giọng văn nhẹ nhàng, tế nhị.

c) Rút ra bài học : khi bác bỏ, cần lựa chọn mức độ bác bỏ và giọng văn sát hợp.

Bài tập 2

– Đây là một quan niệm sai lệch về kết bạn trong HS.

– Có thể dùng cách truy tìm nguyên nhân, phân tích tác hại của quan niệm sai,... để bác bỏ, sau đó nêu suy nghĩ và hành động đúng,...

– Nên dùng giọng văn nhẹ nhàng, tế nhị,... để thuyết phục bạn HS đã có quan niệm sai lầm.